

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. An hæc propositio, Deus est, sit per se nota, vel à nobis
demonstrabilis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

TRACTATUS PRIMUS

DE EXISTENTIA, ET UNITATE DEI,

eiusque natura & attributis.

A quest. 2. D. Thomae usque ad 12.

Convenienter D. Thomas Theologiam inchoat à Deo. Primò quia illa, ut ipsum nomen indicat, est sermo vel cognitio de Deo. Secundò, quia est sapientia suprema, medians inter divinam & humanam: quare debet incipere ubi humana desinit, nempe à cognitione Dei. Tertiò, quia est participatio divinæ scientiæ, quæ primò essentiam divinam, tanquam ejus objectum formale, secundariò verò creaturas, tanquam objecta secundaria, & materialia contemplatur. Deniq; quia cum Deus sit subiectum, vel objectum Theologiæ (ut supra ostendimus) ejus essentia, & ratio, est primum principium, à quo cætera omnia quæ in ea pertractantur, dependent, & per quod tanquam per rationem à priori demonstrari debent.

Perlustratò igitur Theologiæ vestibulo, sacras ejus ades ingredimur, & profundissima Divinitatis Mytheria, scientiæque Sanctorum intima, & arcana, perscrutari, & contemplari incipimus in hoc primo Tractatu, quem in quatuor disputationes dividemus. Prima erit de existentia, & unitate Dei. Secunda de ejus natura & quidditate. Tertia de attributis Dei in communi. Quarta de illis in particulari.

DISPUTATIO I.

DE EXISTENTIA ET UNITATE DEI.

Ad quest. 2. D. Thomae.

Anquam D. Thomas de natura Dei, ejusque attributis disputare incipiat, præmittit id quod omnibus maxime necessarium est, scilicet cognoscere Deum esse: licet enim nulla scientia probet, sed præsupponat suum objectum, quoad an est, tamen quia Theologia, non solum est scientia, sed etiam sapientia, ad eam pertinet se reflectere circa sua principia, & defendendo & explanando, & probare Deum esse, non ex propriis, sed rationibus acceptis à Metaphysica, quas tamen corrigit & perficit. Igitur cum S. Doctore in hac prima Disputatione, Primò resolvemus, an Deum esse sit per se notum, vel à nobis demonstrabile? Secundò, quinque demonstrationes de existentia Dei, quas tradit art. 3. breviter exponemus. Tertiò alias adjungemus, desumptas ex artificiosa mundi structura & mirabili hominis compositione. Quartò ostendemus, Deum non posse invincibiliter ignorari. Denique ut pollicitum cum Atheismo simul expugnemus, agemus de unitate Dei, & evidentissimis rationibus demonstrabimus contra Gentiles & Paganos, pluralitatem Deorum esse impossibilem, vel, ut loquitur Athanasius, pluralitatem Deorum, esse nullitatem Deorum.

Tom. I.

ARTICULVS I.

An hæc propositio, Deus est, sit per se nota, vel à nobis demonstrabilis?

§. I.

Quaedam præmittuntur ad resolutionem questionis necessaria.

Notandum primò, quod sicut duplex est veritas, una formalis, & alia objectiva; ita duplex est propositio: una formalis, quæ consistit in ipsis mentis conceptibus, quibus attingitur unio, seu connexio prædicati cum subiecto: alia objectiva, quæ est ipsa veritas objecti, quæ concipitur, vel enunciatur, aut ipsa unio, seu connexio prædicati cum subiecto. Quando ergo inquiritur, an hæc propositio, *Deus est*, sit per se nota, vel demonstrabilis, non est quæstio de propositione formali, sed objectiva.

Notandum secundò ex D. Thomae hic art. 1. propositione per se notam, illam esse cujus prædicatù includitur in ratione & definitione subiecti: sicut enim Sol dicitur per se visibilis, quia non potest videri per aliud magis lucidum & visibile: ita & propositio vocatur per se nota, quæ non potest demonstrari, & manifestari per aliud prius & notius: unde cum essentia & quidditas rei, nihil habet prius, per quod possit manifestari & demonstrari, illa propositio cuius prædicatum est de essentia subiecti, & includitur in eius definitione, dicitur immediata, & per se nota.

Notandum tertio ex eodem S. Doctore ibidem, quod propositio per se nota est duplex: quedam est per se nota secundum se tantum; quedam verò per se nota secundum se, & quoad nos. Propositio per se nota secundum se tantum, est illa cuius prædicatum est de ratione subiecti, & quidditas prædicati & subiecti est nobis ignota. Propositio verò per se nota, secundum se, & quoad nos, illa dicitur cujus prædicatum est de ratione subiecti, & omnibus notum est de prædicato & subiecto quid sit, & hoc modo prima demonstrationis principia, cuius communissimos terminos, v.g. ens & non ens, totum & pars, nullus ignorat, dicuntur per se nota.

Notandum quarto ex eodem D. Thomae ibidem in resp. ad 1. quod Deus dupliciter considerari potest: uno modo sub quadam communitate & confusione: in quantum scilicet est hominis beatitudo, vel quatenus continetur sub ratione boni ut sic, eo serè modo quo quando videmus hominem à longè venientem, eum cognoscimus confusè quadem & universali cognitione, quatenus scilicet est ens vel corpus: alio modo potest Deus considerari in particulari, & sub ratione primi entis, & quatenus est natura quedam omnium perfectissima, quæ est prima causa, & primum principium omnium aliarum.

E

§. II.

Quatuor conclusionibus difficultas proposita
resolvitur.

Dico primò: hæc propositio, *Deus est*, est per se nota secundum se. Ita D. Thomas hic art. 1.

Probat: propositio per se nota secundum se, est illa cujus prædicatum includitur in ratione & definitione subjecti; illa enim non potest demonstrari, vel notificari per aliquid prius, cum nihil prius sit essentiâ & quidditate ut diximus in secundo notabili: Sed prædicatum hujus propositionis, *Deus est*, includitur in ratione & definitione subjecti, cum enim Deus sit ens per essentiâ, & actus purus, existentia est de conceptu quidditativo divinæ essentiæ, & ne ratione quidem ab illa distinguitur, ut constabit ex infra dicendis: Ergo &c.

Dico secundò: hanc propositionem non esse per se notam quoad nos. Ita D. Thomas in eodem articulo, & 1. contra Gent. cap. 11. & de verit. quæst. 10. art. 12.

Probat: illa propositio dicitur per se nota quoad nos, cuius prædicatum est de ratione subjecti, & subjecti quidditas non est nobis ignota: Sed in hac propositione, subjecti quidditas est nobis ignota, ut constat: Ergo illa non est per se nota quoad nos.

Confirmatur primò: propositiones per se notæ quoad nos, cognoscuntur à nobis sine ullo medio, & absque ullo discursu, ex sola terminorum apprehensione, ut constat in primis principis: Sed Deum esse, non cognoscitur à nobis sine ullo medio & discursu, & ex sola terminorum apprehensione, sed mediata, & per effectus ab ipso productos. *Invisibilia enim Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, &c.* ad Rom. 1. Ergo hæc propositio non est per se nota quoad nos, sed indiget demonstrari, per ea quæ sunt magis nobis nota: scilicet per creaturas, & per motus rerum sensibilium & corporalium. Unde D. Thomas 1. contra Gentes cap. 11. *Sicut nobis est per se notum, quod totum suâ parte sit majus, sic videmus ipsam divinam essentiâ, per se notissimum est Deum esse, ex hoc quod sua essentiâ est suum esse. Sed quia eius essentiâ videre non possumus, ad eius esse cognoscendum, non per se ipsum, sed per eius effectus pervenimus.*

Confirmatur secundò: Deus cum sit omnino immaterialis, & objectum à sensibus remotissimum, non potest immediate movere intellectum nostrum ad sui cognitionem; sed mediata tantum, & per species, ac similitudines rerum sensibilium: Ergo hæc propositio, *Deus est*, non potest esse immediata, & per se nota, respectu nostri, sed tantum mediata, & cognoscibilis, ac demonstrabilis ex rebus sensibilibus & corporeis: juxta illud Sapientie 13. *A magnitudine speciei & creatura, cognoscibiliter poterat creator horum videri.*

7 Probat: secundò conclusio aliâ ratione quam tangit D. Thomashic art. 1. in argumento, *sed contra*. Illa propositio cujus oppositum aliquis cogitare potest, non est per se nota quoad nos, ut constat in primis principis, quæ à nemine negantur, & de quibus nulla est dubitatio: Sed oppositum huius propositionis, *Deus est*, aliquis cogitare potest; dicitur enim Plal. 32. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*: Ergo illa non

A est per se nota quoad nos, sicut prima principia.

Dico tertio: hæc propositio, *Deus est*, intellecta de Deo ut contento sub ratione communi beatitudinis, vel boni, aut veri ut sic, est per se nota, etiam quoad nos. Ita D. Thomas in eodem art. in resp. ad 1. & 3.

Probat: sicut homo naturaliter & sine electione appetit bonum ut sic, & beatitudinem in communi; ita & gl'am immediatè, & sine ullo discursu cognoscit: Ergo etiam immediatè, & absque ullo discursu, cognoscit Deum sub quadam ratione confusa & universalis, & sub communi, & confuso conceptu beatitudinis, seu boni aut veri ut sic: Sed ut notat S. Doctor ibidem, hoc modò cognoscere Deum, non est simpliciter illum cognoscere, sed tantum secundum quid; sicut quando de longè aliquis videt hominem venientem, non cognoscit illum simpliciter, & ut talis est, sed secundum quid, & sub ratione communi corporis aut viventis: Ergo &c.

Dico ultimo: hæc propositionem, *Deus est*, esse demonstrabilem, non quidem à priori, & per causam, sed à posteriori, & per effectus à Deo productos. Est contra Nominales, & alios veteres Theologos, qui dicebant existentiam Dei sola fide teneri, nec posse naturali ratione demonstrari. Quam sententiam meritò damnat erroris D. Thomas 1. contra Gentes cap. 12. eamque ibidem impugnat. *Tum ex demonstrationis*

C arte, quæ ex effectibus causas concludere docet. *Tum ex ipso scientiarum ordine: nam si non sit aliqua scibilis substantia, supra substantiam sensibilem, non erit aliqua scientia supra naturalem, ut dicitur in 4. Metaphys. Tum ex Philosophorum studio, qui Deum esse demonstrare conati sunt. Tum demum ex Apostolica veritate asserente ad Rom. 1. invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Idem docet hic act. 2. ubi duplex genus demonstrationis distinguit: unam quæ est per causam, & dicitur propter quid, aliam per effectus, & vocatur quia, & fit quando per effectus qui sunt nobis notiores, procedimus ad demonstrandam causam, & hoc secundo modo dicit posse demonstrari Deum esse, per effectus ab ipso productos; causa enim habens effectus notiores se quoad nos, potest per illos demonstrari esse, sicut ex fumo demonstratur ignem existere, & ex respiratione animal vivere.*

Confirmatur: Deus potest lumine naturali à nobis evidenter cognosci: Sed non potest cognosci immediatè, & sine discursu, ut supra ostendimus: Ergo solum mediata, & per discursum, seu demonstrationem. Consequentia patet, quia non est alius modus cognoscendi rem aliquam. Major verò constabit ex pluribus testimoniis Scripturæ, & SS. Patrum, quæ infra referemus, ad demonstrandum contra Molinâ, hanc propositionem, *Deus est*, non posse invincibiliter ignorari.

S. III.

Solvuntur objectiones.

Contra primam & tertiam conclusionem, nullum est argumentum alicujus momenti, contra secundam quadrupliciter arguitur. Primò, illa propositio est per se nota quoad nos, cui assentimur, conceptis terminis, & sine discursu: Sed huic propositioni, *Deus est*, assentimur sine discursu, & ex sola apprehensione terminorum: Ergo est per se nota, etiam quoad nos. Minor probatur: hoc nomine, *Deus*, intelligitur

tur apud omnes ens quò nihil majus, aut melius excogitari potest. Sed tale ens concipitur necessario existere; quia si non existeret, non esset melius omnibus quæ cogitari possunt: multò enim melius esset sine dubio, si actu necessario existeret: Ergo &c.

Secundò ista propositio, *Deus est colendus*, est per se nota, etiam quoad nos; est enim primum principium fidei: Ergo & illa, *Deus existit*: quandoquidem supponit ad istam, tanquam ejus fundamentum.

Tertio, si Deus non posset cognosci nisi per discursum, posset dari ignorantia invincibilis de Deo in multis infidelibus; quandoquidem aliqui sunt ita stupidi, ut non possint demonstrationes facere, aut vimillarum percipere: Consequens est falsum, ut infra ostendemus: Ergo & Antecedens.

Quartò, in sententia D. Thomæ, puer perveniens ad usum rationis, tenetur pro primo instanti se convertere in Deum: Sed in illo primo instanti, non potest ejus notitiam assequi per demonstrationem, vel discursum, cum vix per multum tempus id assequantur Philosophi: Ergo talem notitiam immediatè, & sine ullo discursu debet habere à natura, sicut habetur notitia primorum principiorum.

Ad primum, concessa Majori, nego Minorem; ad cuius probationem, in primis dici potest cum D. Thoma hic art. 1. ad 2. non esse verum quod omnes intelligant per hoc nomen, *Deus*, id quò nihil majus aut melius cogitari potest, nam quidam dixerunt Deum esse corpus, ut Antropomorphitz, Deo membra humana affingentes, & tamen corpus non est id quò nihil melius cogitari potest. Secundò hoc dato, nego Minorem; ad cuius probationem, dicendum est, quod illud quò nihil majus aut melius excogitari potest, importat existentiam in actu signato, sive in apprehensione, non tamen in re, & in actu exercito: ut enim docent Dialectici, in hoc distinguitur nomen à verbo, quod nomina significant solum rationes rerù in actu signato, & ut conceptas à nobis: verba autem illas significant in actu exercito, & per modum actionis, aut exercitii actualis; quando enim v. g. dicitur *amor*, actus amandi solum importatur, & significatur in actu signato, & ut possibilis: quando verò dicitur *amo*, tunc actus amandi importatur ut exercitus, & actu existens: unde in hoc nomine, *Deus*, includitur tantum existentia in actu signato, & ut apprehensa, non tamen in actu exercito, & ut actu posita; sed illa relinquatur probanda per discursum & demonstrationem.

Ad secundum, concessa Antecedenti, quod immeritò negat Molina, nego consequentiam: licet enim cognitio practica supponat speculativam, non tamen necessarium est, quod si cognitio practica sit immediata, etiam speculativa sit talis: hoc enim principium, *Parentes sunt colendi*, est immediatum, licet non cognoscamus immediatè, quinam sint parentes nostri, sed per discursum, vel relationem aliorum. Ita etiam, quamvis non cognoscamus immediatè dari Deum, sed tantum per discursum, & per inspectum creaturarum, nihilominus hæc propositio, *Deus est colendus*, est immediata, & primum principium fidei.

Ad tertium nego sequelam Majoris, ut enim dicemus infra, ad hoc ut non habeat quis ignorantiam invincibilem de existentia Dei, non re-

Tom. I.

quitur quod illa sit per se nota, & ante omnem discursum; sed sufficit quod per aliquem discursum facilem, & ex admirabili ordine, & gubernatione totius universi deductum, possit cognosci Deus. Sicut etiam non datur ignorantia invincibilis de præceptis decalogi, ut de adulterio, homicidio &c. quamvis per discursum sint deducta ex communissimis principiis naturalibus, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 1. & 3.

Ad ultimum dicendum, quod puer perveniens ad usum rationis, non tenetur se convertere ad Deum, ut cognitum distinctè & in particulari, sed confusè & in alio scilicet sub ratione beatitudinis, vel finis ultimè honesti, nisi fortè in illo primo instanti (quod non est instans physicum sed morale) tanta deretur ei illuminatio à Deo, quod etiam eum in particulari, & distinctè cognoscat, ut sæpè contingit in his qui nutriuntur in fide catholica, tunc enim tenetur ad Deum explicitè se convertere, ut ostendemus in Tractatu de peccatis.

Disp.
9. art
ult.

§. IV.

Difficile argumentum solvitur.

Contra ultimam conclusionem objici potest difficile argumentum, quod sic potest breviter proponi. Objectum fidei non potest esse scitum, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 1. art. 5. Sed ista propositio, *Deus est*, pertinet ad objectum fidei: Ergo non potest esse scita, nec consequenter demonstrata.

Respondetur cum D. Thoma hic art. 2. ad 1. negando Minorem; nam Deum esse, illum esse unum, & similia, non sunt articuli fidei, sed præambula quædam ad fidem, & ideo per rationem naturalem nota esse possunt; fides enim præsupponit naturalem rationem, sicut gratia naturam; illa tamen per fidem teneri debent ab iis qui non capiunt demonstrationem.

Instabis: Philosophus Christianus acquirendo scientiam & demonstrationem de tali veritate, non amittit fidem circa illam: Ergo talis veritas per se pertinet ad objectum fidei. Consequentia patet, Antecedens probatur dupliciter. Primo, quia si Philosophus Christianus amitteret fidem circa illam veritatem, fieret infidelis: quandoquidem defectus fidei circa unum articulum, reddit simpliciter infidelem, juxta illud Jacobi, *Qui peccat in uno, factus est omnium reus*.

Secundò probatur idem Antecedens: si fidelis acquirendo scientiam de existentia Dei, amitteret fidem de illa, sequeretur quod post acquisitionem scientiæ, minorem haberet certitudinem de illa veritate, quam antea; & sic quod acquirendo scientiam, fieret deterioris conditionis: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris probatur. Certitudo fidei est major certitudine scientiæ: Sed ille ante demonstrationem habebat certitudinem fidei, post illam verò habet tantum certitudinem scientiæ: Ergo minorem certitudinem habet de illa veritate, quam antea; imò rusticus fidelis, illi veritati cum majori firmitate & certitudine assentitur, quam Philosophus Christianus.

Respondeo negando Antecedens: cum enim ab eo qui habet demonstrationem de existentia Dei, hæc veritas, *Deus est*, non sit amplius cognoscibilis sub lumine obscuro divinæ revelationis, sed sub evidenti lumine primorum principiorum, manifestum est in illo non posse remanere,

E 2

nere,

nere fidem circa illam. Ad primam probationem in contrarium, neganda est sequela, illum scilicet Philosophum fieri infidelem: nam ille solum qui amittit fidem alicujus articuli, per formalem dissenfum, sive discredendo, fit infidelis, non autem qui amittit fidem alicujus veritatis naturalis, quæ per accidens tantum ad illam pertinet, acquirendo claram & evidentem illius cognitionem, incompabilem cum fide & revelatione obscura; alioquin beati, & comprehensores, fierent infideles, quando per visionem beatificam amittunt fidem de mysteriis in via obscurè revelatis.

18 Ad secundam probationem, in primis dici potest, quod ille qui acquirit demonstrationem, & scientiam de ista veritate, *Deus est*, minorem quidem habet de illa certitudinem quam antea, non tamen propterea fit deterioris conditionis; quia melius est habere scientiam quam fidem, de illis objectis de quibus potest haberi, & quæ per accidens solum pertinent ad fidem: ut constat in B. Virgine, & in Apostolis, qui licet non haberent fidem, sed cognitionem claram & intuitivam humanitatis Christi, non tamen propterea erant deterioris conditionis quam nos, qui de illa non habemus nisi fidem & cognitionem obscuram. Neque obstat quod certitudo fidei sit major quam scientiæ: illa enim minor certitudo quæ est in scientia, compenatur per evidentiam, quæ non reperitur in fide.

Secundò respondent Bannez, & Medina, quod quamvis Philosophus Christianus non credat per fidem illam veritatem, *Deus est*, ob defectum rationis formalis, & obscuræ revelationis, in eo tamen est certitudo fidei: quia fides & scientia, in quibus, sese mutuo juvant, in his in quibus non opponuntur; unde cum non opponantur in certitudine, se mutuo juvant in illa; & ita certitudo scientiæ in Philosopho Christiano, roboratur & perficitur per certitudinem fidei.

20 Verùm hæc responsio, nisi amplius explicetur, plenè non satisfacit, & potest hoc argumentum efficaciter impugnari. Nullus habens potest influere in objectum, in quo non relucet ejus ratio formalis sub qua; alias ferretur extra proprium specificativum: Sed in hac veritate, *Deus est*, quando est semel cognita per demonstrationem, amplius non relucet ratio formalis fidei, nempe revelatio obscura: Ergo fides non potest tunc influere in eam, certitudinem supernaturalem, & majorè quam scientia nata sit parere.

Ut ergo hæc difficultas penitus evacuetur, dicendum est, quod licet habitus fidei in Philosopho Christiano, non possit per se, & directè se extendere ad illam propositionem, nec proinde directè in eam influere certitudinem supernaturalem: indirectè tamen, & per accidens potest illam attingere, quatenus scilicet illa virtualiter & implicite continetur in aliis propositionibus obscurè revelatis, & per se pertinentibus ad fidem, quales sunt istæ, *Deus est trinus, Deus est incarnatus*. In quibus ista, *Deus est*, virtualiter & implicite continetur, & ita ex certitudine fidei, formaliter terminat, ad has propositiones, per accidens resilire potest in assensum scientificum hujus propositionis, *Deus est*, certitudo quædam supernaturalis, & major quam scientia nata sit facere. Ex quo fit, quod Philosophus Christianus, acquirendo scientiam, non fiat deterioris conditionis quam antea, & quod minorem non

A habeat certitudinem de illa veritate, quam rusticus fidelis. Aliam solutionem dabimus in Tractatu de fide, disp. 1, art. 6.

S. V.

Solvitur aliud argumentum.

Obijcitur etiam contra ultimam conclusionem; per effectus improporcionados non potest aliquid de causa demonstrari: Sed creaturæ sunt effectus Dei improporcionados, cum Deus sit infinitus, & creaturæ finita: Ergo Deum esse, non potest demonstrari per creaturas. Confirmatur primò: omnis demonstratio debet constare ex necessariis: Atqui creaturæ non sunt necessariae, sed contingentes, cum possint esse & non esse: Ergo Deum esse, ex creaturis demonstrari non potest.

Confirmatur secundò: cum effectus sit extrinsecus causæ, per illum non magis videtur existentiam causæ demonstrari posse, quam per extrinsecum testimonium alicujus testificantis, & asserentis illum existere: Sed extrinsecum dicentis testimonium, non potest habere ratione mediæ, quò demonstraret aliquid esse: Ergo neque ex creaturis, quæ sunt effectus Dei, potest ejus existentia demonstrari.

Ad objectionem respondeo cum D. Thoma hic art. 2. & 3. quod per effectus improporcionados, non possumus perfectam habere cognitionem de causa, quantum ad essentiam; tamen per quemcumque effectum, sive proportionatum, sive improporcionados, possumus demonstrare causam esse, licet per illos non possumus perfectè secundum essentiam eam cognoscere. Unde in forma respondeo distinguendo Majorem: per effectus improporcionados, non potest causa demonstrari, quantum ad quid est, concedo: quantum ad an est, nego.

Ad primam confirmationem dicendum, quod licet creaturæ sint contingentes, & possibiles esse, & non esse, dependentia tamen quam habent à Deo in existendo & operando, essentialis est & necessaria: cum omne ens per participationem, essentialiter pendeat in essendo & operando ab ente per essentiam. Unde ex tali dependentia creaturæ à Deo, in existendo & operando, sumitur medium aptissimum & necessarium, ad demonstrandum Deum esse, ut magis constabit quando demonstrationes D. Thomæ exponemus.

Ad secundam confirmationem, nego Majorem: licet enim per extrinsecum dicentis testimonium non possit existentia alicujus causæ demonstrari, bene tamen per effectus ab illa producos, & essentialiter ab ea dependentes. Ratio est primò, quia causa est virtualiter in effectu, cum sit aliquid ipsius. Secundò, quia definitio effectus est quodammodò descriptio causæ, ut constat in hoc syllogismo: *Quicquid respirat, habet pulmones: homo respirat: ergo habet pulmones*. Hoc enim quod est respirare, est veluti descriptio pulmonum, qui sunt organa data ad respirandum. Tertio cum effectus sit aliquid notius causæ, potest illam manifestare, & esse modus sciendi. Extrinsecum verò dicentis testimonium, hæc tria non habet: non continet enim virtualiter rem quam enunciat, neque est aliquid ejus, sed potius ipsius testificantis. Illud etiam non est definitio vel descriptio rei manifestandæ, neque modus sciendi, illam manifestans per

per aliquid notius; sed se habet sicut propositio, quæ simpliciter rem enunciat & affirmat, & ideo evidentia in attestante non excludit fidem, sicut demonstratio à posteriori, & per effectus, ut dicemus in Tractatu de fide.

Dist. 1. art. 7.

ARTICULUS II.

Expugnatur Atheismus, & existentia Dei, multiplici ratione demonstratur.

25 **Q**uinq; rationes principales elegit D. Thomas hic art. 3. ad probandum Deum esse, & ad destruendum Atheismum, sicut olim David ad debellandum & prosternendum Goliath, elegit tibi quinq; limpidiſſimos lapides de torréte, & misit eos in peram pastoralé, ut dicitur 1. Reg. 17. Prima delimitur ex parte motus, & probat dari aliquid ens immobile, & ab omni mutatione liberum. Secunda ex ratione causæ efficientis, & probat Deum esse primû principium, & primam causam efficientem omnium rerum. Tertia ex ratione contingentis, & necessarii, & demonstrat Deum esse ens necessarium, & à se. Quarta ex diversis gradibus bonitatis & perfectionis, qui in rebus inveniuntur, & ostendit Deum esse primû ac perfectissimum ens. Quinta ex gubernatione rerum, & probat Deum esse primû & supremû hujus universi provisorem & gubernatorem.

26 His quinq; demonstrationibus, ut hic rectè advertit Cajetanus, S. Doctor probat quinq; conditiones, seu attributa divinitatis, quæ non possunt nisi in ente increato reperiri. Ex immobilitate enim probatur attributum immutabilitatis, ex quo deducitur immenſitas, & æternitas. Ex ratione primi efficientis, sumitur ejus omnipotentia circa creaturas. Ex eo quod sit ens à se, & necessarium, sumitur omnis perfectio, bonitas, immaterialitas, & ratio actus purissimi. Ex eo quod sit maximum & primum ens, ejus simplicitas & eminentia demonstrantur, & probatur quod non sit corpus, quod non sit in prædicamento, quod sit suum esse, quod sit infinitus, unus, &c. Ex eo deniq; quod sit primus & supremus mundi gubernator, demonstratur ejus sapientia, providentia, amor, justitia, misericordia, aliaque perfectiones, & attributa, quæ reſolventia gubernatione hujus universi, & sic his quinq; vis includit D. Thomas omnia quæ ad manifestanda Dei attributa possunt conducere.

In hoc ergo articulo has quinq; demonstrationes D. Thomæ exponemus. postea alias subjecimus, ex artificiosa mundi structura, & mirabili compositione hominis; denique ostendemus non posse dari, etiam apud homines barbaros & agrestes, ignorantiam invincibilem de existentia Dei.

S. I.

Exponuntur duæ primæ rationes D. Thomæ.

27 **P**ro intelligentia harum demonstrationum, supponendum est primò, quod subordinatio in causis moventibus & efficientibus, potest esse duplex; una per accidens, & accidentalis: alia per se, & essentialis. Accidentalem vocamus eam quæ est inter causas particulares, quarum una supponit aliam à qua fuit producta in esse, & ista alteram, per quam similiter fuit produ-

A cta, & sic de cæteris. Exemplum rem declarabit: ut pater v.g. generet filium, supponit prius illum à quo productus fuit, & iste alium adhuc priorem, & sic de reliquis: illa ergo subordinatio quam pater dicitur habere ad omnes antecessores suos, in ordine ad productionem filii, dicitur accidentalis. Primo, quia quod una causa particularis producat talem effectum, est omnino præter intentionem illius actionis, per quam fuit in esse producta ab alio agente, ut optime dicit D. Thomas in commentario libri de causis, lectione prima sub finem; & propterea pater producens filium, dicitur ei à quo productus fuit, solum subordinari accidentaliter in tali productione. Secundò, quia pater producens filium, non subordinatur suis antecessoribus in tali productione, tanquam causis actu secum influentibus in effectum, aut tanquam applicantibus virtutem suam ad agendum (quomodo causa particularis, universali subordinatur) sed dicitur solum eis subordinari, in quantum recipit ab eis esse, quod necessariò prius habere debuit, quam posset operari; & sic non in ordine causandi, sed potius in ordine scendi, dicitur eis subordinari; & propterea non mirum quod talis subordinatio dicatur accidentalis in ordine ad agendum, quando quidem illa non est in eodem ordine. Subordinatio verò essentialis dicitur illa, quæ est inter causas, quarum una per se & essentialiter, in agendo & movendo dependet ab alio simul influente, & concurrente, vel eam applicante ad agendum: qualis subordinatio reperitur inter causas particulares & universales, v.g. inter terram & solem, & inter creaturas & Deum, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 1.

28 **S**ecundò supponendum est, quod licet posset admitti processus in infinitum, in causis & moventibus per accidens subordinatis, sicut de facto daretur in leonibus generantibus & genitis, si munda fuisset ab æterno quoad successiva; non tamen dari potest in causis & moventibus per se subordinatis, & in causando & movendo, ab actuali superiorum influxu dependentibus: tum quia alias daretur simul infinita actu multitudo agentium, cum non possent actu influere nisi existerent; tum etiam, quia aliàs nunquam re ipsa produceretur effectus: quia causa proxima à qua debet immediatè produci, nunquam agit, nisi dependenter ab influxu causæ superioris; nec illa, nisi alia superiori influente, si detur, & sic consequenter; ita ut necesse sit influxum omnium causarum superiorum, mediis causis propinquioribus pervenire ad causam proximam, ad hoc ut illa agat: nusquam autem perveniret ad illam, si daretur ibi processus in infinitum; quia infinita illa multitudo causarum non esset pertransibilis: Ergo &c. Videndus est D. Thomas infra quæst. 46. art. 2. ad 7. ubi dicit, *In causis efficientibus impossibile est procedere in infinitum per se: sed per accidens in infinitum procedere in causis agentibus; non reputatur impossibile. Unde non est impossibile quod homo generetur ab homine in infinitum: esset autem impossibile, si generatio hujus hominis dependeret ab homine, & à corpore elementari, & à sole, & sic in infinitum.*

29 **T**ertio supponendum est, quod primus motor omnino immobilis, Deus est. Probat hæc suppositio: nomine Dei intelligimus id quò nihil majus aut melius excogitari potest: Sed primus